

Den Ekonomiska Sidan

Realisationer — Nordiskt samarbete

Usa:s utländska investeringar

Industrins kapitalinvesteringar

När vi vill veta om det blivit »dyrare» att leva går vi vanligen till socialstyrelsens levnadskostnadsindex. Det är för det första en siffra och för det andra en siffra som vi inte riktigt vet hur den kommit till — vi har alltså all anledning att betrakta levnadskostnadsindex med respekt. Det gör vi också. Har indexsiffran stigit med 10 procent under senaste månaderna så har också våra utgifter för livsmedel, kläder etc. blivit 10 procent större. I hastigheten glömmar vi att den där kostymen vi köpte på realisation var nedsatt med en femtilapp. Det tråkiga är att det glömdes levnadskostnadsindex också. Vi får alltså inte veta vad realisationerna betyder för våra levnadskostnader. Som regel framgår inte det av index.

De beräkningar som gjorts av realisationernas omfattning, prisnedsättningarnas storlek etc. är lika tunn-sådda som ofullständiga, så ett studium av dem blir inte särskilt ansträngande. Beräkningarna tyder på att den prissänkande effekten av realisationer inte är obetydlig, som 1952 års indexkommitté uttrycker sig. I fråga om textilvaror och skor har sålunda prisnedsättningarna uppskattats till 3 å 5 procent av årsomsättningen. De siffrorna är mycket osäkra. Tillförlitliga uppgifter från enstaka företag finns, men de ger ju inte någon fullständig bild.

Här är några exempel. I ett stort svenskt företag sänks priserna med 25 å 50 procent under realisationerna. I januari 1952 sålde man under en realisationsvecka lika mycket som under den återstående delen av månaden. En företagsledare gav för en tid sen i Finans-tidningen några uppgifter om en herrkonfektionsaffär. Där såldes under en fyradagarsrealisation i januari 1952 herrkläder för 530 000 kr mot 47 000 kr under återstoden av månaden. Exemplet är drastiskt, säger han, men symptomatiskt för perioden i fråga. Det är vidare ostridigt, tillägger han, att det aldrig någonsin i vårt århundrade sålts så mycket förstklassiga varor till så låga priser som under realisationerna 1952 och 1953.

Den nämnda indexkommittén har påpekat i sitt betänkande att realisationspriserna bör beaktas i större utsträckning vid indexberäkningarna. I socialstyrelsen försöker man nu komma fram till ett mått på omsättningen vid realisationerna. Det förefaller vara en viktig sysselsättning; det är ju tydligt att denna typ av prisnedsättningar har stor ekonomisk betydelse.

*

Den nästan utslocknade debatten om det nordiska samarbetet har fått en vitamininjektion. Det var professor Ingvar Svennilson som höll i sprutan vid ett föredrag i Örebro, där han talade om oklara punkter bland förutsättningarna för vår handelspolitik. De stora industriländerna har blivit alltmer isolerade från den internationella marknaden, påpekade Svennilson. Det

finns ingen verklig arbetsfördelning; USA, Tyskland, England och Frankrike är alla ganska självförsörjande med förädlade industrivaror. Och i själva hjärtat av Europa har det skapats ett ekonomiskt block — ett steg i den riktningen är Schumanplanen. Om Europaarmén kommer till stånd vidgas troligen det europeiska samarbetet till andra områden än kol och stål. Ett ganska komplett, protektionistiskt kontinentblock kan då uppstå. Vad gör Sverige — »ensamt på den internationella handelns stormiga hav» — i en sådan situation?

Jo, säger Svennilson, tanken på en gemensam nordisk marknad har fått förstärkt aktualitet. Men kan vi förverkliga en sån marknad? Normännen har ju tidigare sagt bestämt nej. Därför måste vi angripa problemet från nya utgångspunkter. Vi måste erkänna Norges särställning i två avseenden: flera norska industrier är relativt unga och måste under en övergångstid skyddas mot alltför hård konkurrens och vidare har Norge proportionsvis långt större utbyggnadsbehov än Danmark och Sverige. En annan viktig synpunkt är att Norden inte får isoleras från andra områden. Vi måste undvika att skapa en tullfrihet inom Norden som innebär att andra länder diskrimineras. Tullarna här är f. ö. redan låga och skulle med vissa modifikationer inte hindra en betydande handel. Mest betydelsefullt är att skapa en stabil marknad utan handels- och betalningsrestriktioner.

Svennilsons program för det nordiska samarbetet ser ut så här: 1) Fri transferering av alla betalningar mellan de nordiska länderna och 100-procentig liberalisering inom den nordiska marknaden. 2) En gemensam valutabank, som förfogar över de tre ländernas guld- och valutatillgångar, inrättas. Gentemot t. ex. EPU skulle Norden uppträda gemensamt genom denna bank. 3) En långsiktig kapitalöverföring i betydande skala till Norge från Danmark och Sverige. 4) Man skulle eftersträva en utjämning av importtullarna; Norge skulle dock eventuellt kunna stå kvar vid något högre uppfostringstullar. Till programmet hör slutligen 5) en sammanbindning av de elektriska kraftnäten och 6) tekniskt samarbete mellan industrierna.

Programmet kan verka överambitiöst, men det går nog inte av för mindre, om en närmare ekonomisk samordning skall kunna förverkligas, säger Svennilson. Sverige skulle få betala ett högt pris i form av långfristiga lån och avstådda utlandsvalutor och givetvis kan vi fråga oss om priset kanske är för högt.

*

När amerikanska företagare och privatpersoner på 1920-talet placerade kapital utomlands skedde det ibland i en anda av ogenerad frejdighet med starka inslag av spekulation och chanstagnation. Men sen kom depressionen i början på trettioalet, de politiska spänningarna, andra världskriget och det kalla kriget. Följden blev ofta att det investerade kapitalet gick förlorat och i en atmosfär av minskat internationellt förtroende fann amerikanerna — illa åtgångna av inflationer, devalveringar, konfiskeringar etc. i låntagarländerna — att här var det bäst att tänka först och handla sen. Tankeverksamheten resulterade dels i en geografisk förskjutning av kapitalexporten, varvid det oroliga Europa i viss

Månadens tänkvärda teckning

är av P.O. Ultvedt och heter "Kan jorden föda oss?"

mån kom i bakgrunden, och dels i ett minskat intresse för utländska värdepapper.

Detta betyder inte att värdet av amerikanskt kapital placerat i utlandet har minskat. Nominellt sett har det tvärtom ökat kraftigt, reellt torde det vara i stort sett oförändrat. 1929 var det totala värdet 7,5 miljarder dollar. Sen sjönk beloppet något fram till 1936, men det steg till drygt 8 miljarder 1945 och 12 miljarder 1950. Kanadas och Latinamerikas andel i de totala investeringarna har krympt något mellan 1929 och 1950, men den har hela tiden legat kring 70 proc. Kapitalplaceringarna i Europa har under samma period gått ner från 20 till 15 procent av det totala värdet. Gruppen »övriga länder» — främst Asien och Afrika — har däremot expanderat starkt mellan 1929 och 1950, nämligen från 8 till 15 procent av de totala investeringarna. Amerikanerna placerar numera sina pengar i stort sett uteslutande i dotterföretag, filialer etc. utomlands. Det är alltså företagen som är aktiva på investeringsfronten; privatpersoner spelar ingen större roll i sammanhanget.

Amerikanerna låter en allt större del av avkastningen på det investerade kapitalet stanna kvar utomlands i form av nya investeringar. Av inkomsterna 1952 — som uppgick till 2,3 miljarder om privata värdepappersinvesteringar och räntebetalningar på regeringslån till utlandet frånräknas — användes 875 milj. på huvudsakligen detta sätt. Det är jämfört med en rad tidigare år en avsevärd ökning både absolut och relativt. Låt oss hoppas att förändringen är ett uttryck för ökat internationellt förtroende.

Den amerikanska oljeindustrin investerar utomlands med stor energi. Branschen äger ungefär 30 procent av allt i utlandet investerat kapital och 1952 tog den hand om 40 procent av samtliga utländska investeringsins-

komster, en stegring med 13 procent jämfört med 1951. Sverige bidrog med 7 miljoner till de nämnda 2,3 miljarderna — en miljon mindre än 1951 men samma belopp som 1950. Till USA remitterades drygt hälften av inkomsterna 1952. (Siffrorna från Survey of Current Business.)

*

Här kommer något ganska ovanligt: en ekonomisk prognos som slagit in! Kommerskollegium beräknade på hösten 1952 att industrins investeringar under 1953 i byggnader, andra driftsanläggningar, bilar, maskiner och bostäder för personalen skulle uppgå till 2 241 milj. kronor. De redovisade kostnaderna för 1953 har nu angivits till 2 243 milj.! Denna attraktiva överensstämmelse är verkligen respektingivande.

Om man tittar litet närmare på siffrorna svalnar emellertid entusiasmen något. Industrin har inte investerat enligt beräkningarna på hösten 1952, vad delposterna i den totala investeringen beträffar. Flera avvikelser finns, men de har jämnat ut varandra; där för är också överensstämmelsen mellan de nämnda siffrorna något av en lycklig tillfällighet. Investeringarna i byggnader blev nämligen ca 150 milj. mindre än planerat, medan investeringarna i maskiner och bilar överträffade planerna med samma belopp. Därtill kommer att prisnivån sjunkit under 1953, så de investeringar som beräknas ha blivit verkställda ligger volymmässigt något över de planerade.

Investeringarna 1953 var några hundratal miljoner mindre än 1952, men för 1954 beräknar kommerskollegium att 1952 års nivå i stort sett kommer att uppnås. De största årliga investeringarna faller på malmbrytning och metallindustri samt kraft-, belysnings- och vattenverk. I båda grupperna investeras 7 à 800 milj. per år. Sen är det ett långt hopp till pappers- och grafisk industri med årsiffror kring 300 milj. Våra övriga industrier ligger i stort sett alla kring 100-miljoners-strecket.

Kommerskollegium har också material som i viss utsträckning belyser hur mycket kapital som är nerlagt i den större och medelstora industrin. Uppgifterna gäller brandförsäkringsvärdet för byggnader, maskiner, råvaror m. m. 1953 uppgick det totala brandförsäkringsvärdet till ca 35 miljarder, vartill kommer under självrisk uppskattat värde på ca 5 miljarder. Av sammanlagt 40 miljarderna faller nära 40 procent på malmbrytning och metallindustri, 15 procent på pappers- och grafisk industri och 10 procent på textil- och beklädnadsindustri.

Det framgår vidare av statistiken att järnvägsutbyggnadsprogram nu börjar bli slutfört. I järnvägsutbyggnadsprogramna planeras däremot investeringsökningar. De mekaniska verkstädernas investeringar väntas minska ytterligare, medan varven antas ligga kvar på den uppnådda nivån. I massfabriker och pappersbruk väntas inga större förändringar. Livsmedelsindustrin har stora investeringsbehov och kraftig ökning förutses 1954.

*

En professor i nationalekonomi fick besök av en f. d. elev, numera framgångsrik företagsledare. Denne fann, något förbluffad, att professorn ställde samma frågor vid tentamina som för trettio år sen.

— Självklart, sa professorn, i nationalekonomin använder vi samma frågor år ut och år in.

— Men, sa företagsledaren medlidsamt, vet Du inte att tentamensproven cirkulerar mellan studenterna och ges till nya elever?

— Jo, men i nationalekonomin ändrar vi svaren.